

Maren på aftægt hos søn og barnebarn.

(Artikel af Jørgen Dalager fra Tjele på Tværs jan. 2012)

Aftægtsbreve findes i stor tal på arkiver og i slægtsbøger. Når jeg alligevel tillader mig at bruge spaltepals på en sådan her, så er dels på grund af aftægtsbrevets alder, boligens placering og forhistorien.

Jeg vil starte med Søren Madsen, som var manden, der sørgede for, at der overhovedet kunne være tale om aftægt. Han nåede det ikke selv, men det var hans kone og hendes nye mand.

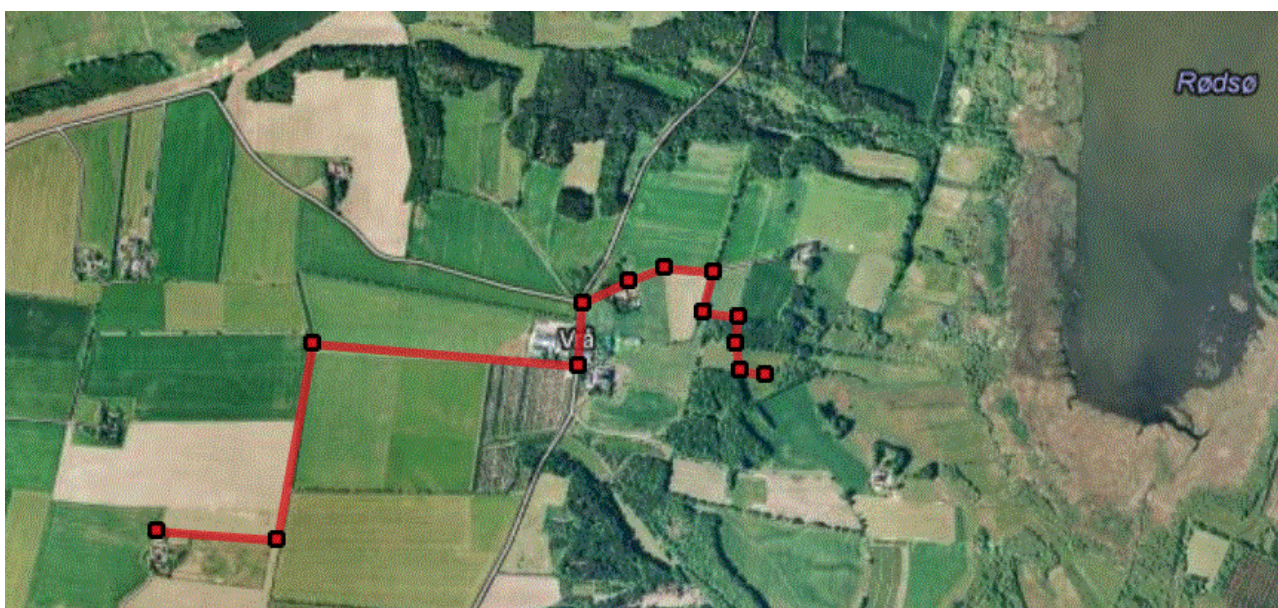
Søren Madsen blev født på "Poulsminde" i Vrå i 1776. Hans far døde, da han var 12 år. Han er åbenbart ude at tjene ved folketællingen i 1787, men han var i Vrå ved folketællingen i 1801.

Han bliver i 1810 gift med enken Kirsten Christensdatter i Åstrup, hvor han har ejendom (afgjort fæste) Kirsten dør i 1812 (46 år) og to måneder efter bliver han gift med naboens datter, Maren Christensdatter (26 år). De får i Løvel Sogn et dødfødt barn, en datter, som dør som 13 årig og så sønnen Mads Sørensen, som senere bygger aftægtshus.

Søren Madsen bliver i 1817 selvejer af matr. 5 i Vrå, som ligesom øvrige ejendomme i Vrå hørte under Taarupgaard

"(Erik Christian Müller til Møllerup og Taarupgaard Kaptain og Landsassessor Kommisair Giør vitterligt at jeg har solgt og herved skøder til velagte Søren Madsen af Aastrup den søndre af de 2 ved Vraae Byes Udskiftning udlagte Udfløtergaards lodder med den Anpart af afgangne Søren Olesens Gaards Bygning og Besætning, som er blevet Kiøberen anvist ..... Købesum: "... i alt efter nærværende Bankkurs 1750 rbd.NW.med Vilkaar." (Skøde og Panterpotokol 1813-1818)

Frikøbet og diverse betingelser er nøje beskrevet, og der er til begge udflyttergårde en parcel i Vrå, som senere i aftægtskontrakten beskrives som "gårdens hede og Kjærdal ved Rødsø"

Billedet viser ikke, hvordan der så ud for 150 år siden. Søen var større, og der var kun seks ejendomme i Vrå. Huset er for længst borte, men hører stadig under ejendommen, som ganske vist sammen med den anden "af de 2 ved Vraae Byes Udskiftning udlagte Udfløtergaards lodder" nu er opkøbt og hører under Vester Dalsgaard i Pederstrup.

I Vrå får Mads og Maren to piger og en dreng, inden Mads i 1828 dør 51 år gammel. Maren bliver i 1830 gift med Christen Pedersen (31 år). Han køber ejendommen.

Ved folketællingen 1840 er Christen 41 og Maren 54, men sønnen Mads er 25. Da han i 1841 bliver gift i Skals Kirke med Birthe Pedersdatter, må man formode, at der forinden har været en del snak og megen planlægning vedr. generationsskifte. I alt fald har man nok fået bygget et hus på den parcel, der er beliggende ved Rødsø. Christen forventer jo nok at kunne arbejde i en del år endnu, men man har fundet, at en aftrædelsesordning vil være passende. Der er godt to kilometer til aftægts huset, som er placeret højt oven for en slugt med kildevæld og i øvrigt en fantastisk udsigt over Rødsø.

AFTÆGTSKONTRAKT

3. oktober 1841.

Imellem Mads Sørensen, som i dag har modtaget skøde på Christen Pedersens gård af hartkorn 2 tønder i Vraa, og sidstnævnte med hustru Maren Christensdatter er oprettet følgende:

Kontrakt

1. *Af den mig Mads Sørensen tilskødede gårds ejendomme overlades mine forældre Christen Pedersen og hustru til brug og afbenyttelse deres livstid gårdens hede og Kjærdal ved Rødsø, hvoraf jeg betaler alle skatter, afgifter og onera af hvad navn nævnes kan uden besvær for dem. Så skal jeg eller gårdens efterkommende ejere også være forpligtet til årlig for dem at udføre 5 forsvarlige planbæde med 2 heste ved deres ejendoms drift. Det på denne mine forældre overladte jordlod opførte hus skal de have bopæl i og fri brug og afbenyttelse af deres livstid, dog skal de være pligtige til selv at vedligeholde dette hus. I jordlodens brug og driftsmåde skal de ikke i nogen henseende være indskrænket.*

2. *Jeg leverer mine forældre årlig i rette tid af gårdene ejendomme 5 læs hedetørv á 8 snese og 1 læs skudtørv af 25 snese pr. læs samt til bagning 1 læs tørt lyng.*

3. *Mine forældres korn skal jeg om fornødent gøres befordre til og fra mølle ligesom og i sygdomstilfælde befordre dem til kirke to gange årlig. Ligeledes skal jeg gøre dem en rejse efter 1 læs træ eller sligt på 1 á 2 mil årlig, når mine heste er i stand dertil.*

4. *Når en af mine forældre dør, er den efterladte berettiget til at afstå hus og jordlod om den måtte ønske det, men skal jeg eller gårdens besidder i så fald levere den efterladte i årlig underholdning 1 mil fra gården 2 tønder 2 skæpper rug, 1 tønne 2 skæpper byg, 12 pund røget flæsk, 1 lispund smør (1 lispund = 16 pund), 1 lispund ost, 24 pund uld og 1 tønne kartofler, alt af forsvarlig godhed hvert års 1. januar. Dog skal den efterlevende have valget af enten at vedblive besiddelsen af hus og jordlod eller flytte bort derfra, og da leveres samtlige foranførte aftægtspræstationer til den bestemte tid 1. januar.*

5. *Samtlige de heri indeholdende forpligtelser skal være prioriteret og panteberettiget i fornævnte mig overdragne gård med tilliggende ejendomme af hartkorn 2 tønder.*

6. *Den af mine søstre, som først kan blive gift, skal jeg så snart brylluppet er holdt, levere en ko og 4 får samt bekoste hendes bryllup efter egnens skik og brug, og skal denne forpligtelse også være prioriteret i gården.*

Samtlige heri omhandlede arbejder og aftægtsforpligtelser anordningsmæssig beregnet anslåes til 40 Rd.

For 5 år =

200 Rd

Efter 6. post

60 Rd

260 Rd

I tilfælde af søgsmål underkaster jeg Mads Sørensen mig den hurtige retsforfølgning efter forordningen af 25. januar 1828.

Denne kontrakt, som punktlig bliver at opfylde af mig og gårdene efterkommende ejere bekræftes herved med min underskrift vidnesfast.

Vrå den 31. juli 1841.

Mads Sørensen

Til vitterlighed: Thorgersen H. ?

Læst ved Fjends og Nørlyngs herreders ret den 5. oktober 1841. Både med hensyn til aftægten og udredelserne efter 6. post.

Thorgersen, const.

Anmærkning: Mads Sørensens skøde er tinglæst dags dato med påtegninger, at den er reserveret 1 skæppe lands tørveskær i fornævnte og Niels Møllers gårds tørvemose, og at fornævnte gårds ejer skal udrede sin andel af 1 rigsdaler sølv, som Vrå by årlig erlægger til præstekaldet. Thorgersen.

I folketællingerne fra 1845 til 1860 figurerer Christen og Maren således

Wraae by	Et huus	Christen Pedersen	61	Gift	Gaardmand lever af sin jordlod
Wraae by	Et huus	Maren Christensdatter	77	Gift	Hans kone

Mads har stadigvæk aftægtsfolk, da han dør 49 år gammel i 1865.

I 1867 overtager datteren Else Marie og svigersønnen Anders Jensen ejendommen, så da har de såvel moderen som bedsteforældrene på aftægt og en søster som tjenestepige.

Christen Pedersen dør den 28. januar 1870 og Maren den 23. februar, så nedenstående folketælling fra 1870 må være foretaget i februar.

Folketælling 1870

Wraae by	En gaard	Anders Jensen	33	Gift	Lindum	Gaardmand	
Wraae by	En gaard	Else Marie Madsen	24	Gift	Heri sognet	Hans Hustru	
Wraae by	En gaard	Jens Jensen	2	Ugift	Heri sognet	Deres søn	
Wraae by	En gaard	Inger Madsen	17	Ugift	Heri sognet	Konens søster	tjenestepige
Wraae by	En gaard	Birthe Pedersdatter	58	Ugift	Heri sognet	Konens mor	aftægtskone
Wraae by	Et huus	Maren Christensdatter	84	Enke	Løvel sogn	Konens bedstemor	Aftægt

Kildematerialet er fundet på Landsarkivet, og da jeg er novice på området, kunne jeg ikke have brugt teksterne, hvis ikke jeg havde fået hjælp af garvede ”skriftkloge”.

Jørgen Dalager